सेतू अभ्यासक्रम (ब्रीज कोर्स) : इयत्ता – नववी

- प्रवर्तक : **शालेय शिक्षण विभाग, महाराष्ट्र शासन**
- प्रकाशक : राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे.
- प्रेरणा : **मा.रणजितसिंग देओल.** (भा.प्र.से.)
  सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- मार्गदर्शक : **मा.सूरज मांढरे,** (भा.प्र.से.)
  आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
  मा.कैलास पगारे, (भा.प्र.से)
  राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई.
- संपादक : **मा.एम.देवेंदर सिंह**,(भा.प्र.से.)
  संचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे.
- सहसंपादक : **रमाकांत काठमोरे**
  सहसंचालक. राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे.
- कार्यकारी संपादक : **डॉ.नेहा बेलसरे,**
  प्राचार्य, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे.
  श्री.सचिन चव्हाण,
  वरिष्ठ अधिव्याख्याता, सामाजिक शास्त्र विभाग,
  राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे.
- संपादन सहाय्य : **डॉ.ज्योती राजपूत,**
  अधिव्याख्याता, सामाजिक शास्त्र
  राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे.
  बाळासाहेब गायकवाड,
  विषय सहायक, सामाजिक शास्त्र विभाग,
  राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे.
  अण्णासाहेब कुटे,
  विषय सहायक, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, हिंगोली.

निर्मिती सदस्य :

श्री.महालिंग शिवलिंग स्वामी, ९८५०८९६१७४
शिरोली हायस्कूल, शिरोली (पुलाची), ता.हातकणंगले, जि.कोल्हापूर.
सौ.स्मिता संजीवकुमार निटवे, ८७८८५११९२२
एम.जी.शहा विद्यामंदिर व ज्युनिअर कॉलेज, बाहुबली, ता.हातकणंगले,जि.कोल्हापूर
श्री.संजय शामराव कुरणे, ९९६०७८८०३०
न्यू इंग्लिश स्कूल ॲण्ड ज्युनिअर कॉलेज,अब्दुललाट, ता.शिरोळ,जि.कोल्हापूर.
सौ.रोहिणी विजय परीट, ९३७०४८१२८०
व्यंकटराव हायस्कूल, इचलकरंजी.

विद्यार्थ्यांसाठी सूचना / विद्यार्थ्यांशी हितगुज

विद्यार्थी मित्रांनो, शासनामार्फत मागील शैक्षणिक वर्षामध्ये ऑनलाइन व ऑफलाईन दोन्ही माध्यमातून विद्यार्थ्यांपर्यंत शिक्षण पोहोचविण्यासाठी विविध प्रयत्न करण्यात आले आहेत. त्याचाच एक भाग म्हणून राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे यांच्या मार्फत विद्यार्थ्यांसाठी अध्ययनाची उजळणी आणि नवीन शैक्षणिक वर्षात शिकायच्या पाठ्यक्रमाची पूर्वतयारी हा दुहेरी उद्देश समोर ठेवून सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course) तयार करण्यात आलेला होता.चालू शैक्षणिक वर्ष २०२२-२०२३ मध्ये शाळा नियमितपणे सुरु होणार आहेत.शैक्षणिक वर्षाच्या सुरुवातीला काही दिवस मागील इयत्तेच्या पाठ्यक्रमाची उजळणी व्हावी आणि या वर्षीच्या इयत्तेच्या अभ्यासक्रमाची पूर्वतयारी हे उद्दिष्ट ठेवून तुमच्यासाठी हा सेतू अभ्यासक्रम तयार करण्यात आला आहे.

१. सेतू अभ्यासक्रमात दिवसनिहाय तयार केलेल्या कृतिपत्रिकांचा समावेश आहे. दिलेल्या नियोजनाप्रमाणे कृतिपत्रिका स्वप्रयत्नाने सोडवाव्यात.
२. सेतू अभ्यासक्रम हा इयत्ता व विषयनिहाय असून तो मागील इयत्तेच्या पाठ्यपुस्तकातील घटकावर/अध्ययन क्षमतेवर आधारित आहे.
३. मागील शैक्षणिक वर्षात तुम्ही नेमके काय शिकला हे समजण्यासाठी आणि पुढील इयत्तेचा पाठ्यक्रम समजून घेण्यासाठी, आपल्या अध्ययन क्षमता वृद्धिंगत होण्यासाठी हा सेतू अभ्यासक्रम तुम्हाला मदत करणार आहे.
४. आपल्या कृतिपत्रिका सोडवताना अडचण आल्यास शिक्षक किंवा पालकांची मदत घ्या.
५. प्रत्येक कृतिपत्रिकेत दिलेला पाठ्यांश अधिक चांगल्या रीतीने समजून घेण्यासाठी व्हिडीओ लिंक, माहिती दिली आहे त्यांचा उपयोग करून संकल्पना समजावून घ्या.
६. सेतू अभ्यासात क्रमिक पाठ्यपुस्तकातील दिलेला उपघटक/पाठाचे स्वयंअध्ययन करा.
७. सेतू अभ्यासातील कृती करा/ स्वाध्याय मधील प्रश्नांची उत्तरे स्वतंत्र जागा असल्यास त्याच सेतू अभ्यासात लिहा, उत्तरासाठी स्वतंत्र जागा नसल्यास एका स्वतंत्र वहीत सेतू अभ्यास कृती/स्वाध्याय सोडवावा.
८. अधिक सराव व कृती/उपक्रम अंतर्गत असणारे प्रश्न स्वतंत्रपणे कागदावर पूर्ण करा.यासाठी शिक्षक, पालक यांची मदत घ्या.
९. दिवसनिहाय तयार केलेला सेतू अभ्यास पूर्ण झाल्यानंतर शेवटच्या दिवशी उत्तर चाचणी सोडवा ती शिक्षकांकडून तपासून घ्या.
१०. विषय शिक्षकांच्या मदतीने आपल्या उत्तरांची खात्री करा.

हा सेतू अभ्यासक्रम यशस्वीरीत्या पूर्ण करण्यासाठी मन:पूर्वक शुभेच्छा !

शिक्षक / पालकांसाठी सूचना

मागील शैक्षणिक वर्षात आपण ऑनलाइन माध्यमातून सर्व विद्यार्थ्यांपर्यंत शिक्षण पोहोचवण्यासाठी विविध प्रयत्न केलेत. मागील शैक्षणिक वर्षात विद्यार्थ्यांनी केलेल्या अध्ययनाची उजळणी व्हावी तसेच नवीन शैक्षणिक वर्षात शिकाव्या लागणाऱ्या अभ्यासक्रमाचीपूर्वतयारी हा दुहेरी उद्देश ठेवून हा सेतू अभ्यासक्रम तयार करण्यात आला आहे.

१. सेतू अभ्यासक्रम हा मागील इयत्तेच्या पाठ्यक्रमावर आधारित असून मागील इयत्तेचा पाठ्यक्रम व सध्याच्या इयत्तेचा पाठ्यक्रम यांना जोडणारा दुवा आहे.
२. हा सेतू अभ्यासक्रम विद्यार्थी केंद्रित आहे.
३. सदर अभ्यासक्रम हा इयत्तानिहाय व विषयनिहाय तयार करण्यात आला असून तो मागील इयत्तेच्या पाठ्यपुस्तकाशी संलग्न व त्यातील घटकांवर आधारित आहे.
४. सदर अभ्यासक्रमात घटक व उपघटकनिहाय कृतिपत्रिकांचा समावेश आहे. कृतिपत्रिका या अध्ययन निष्पत्ती / क्षमता विधाने डोळ्यासमोर ठेवून तयार करण्यात आल्या आहेत.
५. शिक्षकांनी प्रत्येक विद्यार्थ्यांकडून सदरचा सेतू अभ्यासक्रम दिवसनिहाय नियोजनाप्रमाणे पूर्ण करून घ्यावा.
६. कृतिपत्रिकेत पूर्व ज्ञानावर आधारित काही प्रश्नदिले आहेत, हे प्रश्न विद्यार्थ्यांना शिक्षकांनी तोंडी विचारून त्या प्रश्नांची उत्तरे घ्यावीत.
७. कृतिपत्रिकेतविद्यार्थ्यांसाठी कृती/ स्वाध्याय/उपक्रम दिले आहेत शिक्षकांनी ते दिवसनिहाय स्वतंत्र वहीत पूर्ण करून घ्यावेत.
८. अधिक सराव कृती/ उपक्रमासाठी पालकांनी आपल्या पाल्यास मदत करावी.
९. प्रत्येक कृतिपत्रिकेत दिलेला पाठ्यांश अधिक चांगल्या रीतीने विद्यार्थ्यांना समजावा यासाठी व्हिडीओ लिंक, माहिती दिली आहे त्यांचा उपयोग करून संकल्पना समजावून द्यावी.
१०. सेतू अभ्यासात क्रमिक पाठ्यपुस्तकातील दिलेला उपघटक/पाठाचे विद्यार्थ्यांना स्वयंअध्ययन करण्यास सांगावे.
११. विद्यार्थी प्रत्येक कृतिपत्रिका स्वप्रयत्नाने सोडवेल याकडे शिक्षकांनी लक्ष द्यावे, आवश्यक तेथे विद्यार्थ्यांना मदत करावी.

सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course)

इयत्ता – नववी, विषय – सामाजिक शास्त्रे(इतिहास व राज्यशास्त्र)

अनुक्रमणिका

दिवस	विषय	उपघटक /प्रकरण क्र. नाव	पान क्र.
१.	इतिहास	पूर्व चाचणी	
२.	इतिहास	१. इतिहासाची साधने	
३.	इतिहास	२. भारत : १९६० नंतरच्या घडामोडी	
४.	राज्यशास्त्र	१. महायुद्धोत्तर राजकीय घडामोडी २. भारताच्या परराष्ट्र धोरणाची वाटचाल	
५.	राज्यशास्त्र	३.भारताची सुरक्षा व्यवस्था	
६.	इतिहास	४. आर्थिक विकास	
७.	इतिहास	४. आर्थिक विकास	
८.	इतिहास	४. आर्थिक विकास	
९.	इतिहास / राज्यशास्त्र	६. महिला व दुर्बल घटकांचे सक्षमीकरण ६.आंतरराष्ट्रीय समस्या	
१०.	राज्यशास्त्र	६ .आंतरराष्ट्रीय समस्या	
११.	इतिहास	६. महिला व अन्य दुर्बल घटकांचे सक्षमीकरण	
१२.	इतिहास	५. शैक्षणिक वाटचाल	
१३.	इतिहास	७. विज्ञान व तंत्रज्ञान	
१४.	राज्यशास्त्र	४.संयुक्त राष्ट्रे	
१५.	राज्यशास्त्र	५.भारत व अन्य देश	
१६.	इतिहास व नागरिकशास्त्र / राज्यशास्त्र	उत्तर चाचणी	

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे

सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course): शैक्षणिक वर्ष- २०२२-२३

इयत्ता – नववी,विषय – सामाजिक शास्त्रे (इतिहास व राज्यशास्त्र)दिवस –२

क्षेत्र/ प्रकरण नाव	१. इतिहासाची साधने
इ.९ वी अध्ययन निष्पत्ती / क्षमता	१. ऐतिहासिक साधनांचे वर्गीकरण करता येणे. २. ऐतिहासिक वस्तू , कागदपत्रे, पुस्तके, नाणी व इलेक्ट्रॉनिक माहिती गोळा करून संग्रह करता येणे. तसेच त्यांचे वर्गीकरण वेगवेगळ्या पद्धतीने करता येणे.
इ.८ वी इतिहास क्षेत्र/ प्रकरण नाव	१. इतिहासाची साधने
सेतू बांधणी -इ.८ वी अध्ययन निष्पत्ती/ क्षमता	१. इतिहासाची विविध साधने ओळखतात आणि त्यांचा या काळातील इतिहासाच्या पुनर्लेखनासाठी उपयोग स्पष्ट करतात.

एकात्मिक साध्यतेसाठी अध्ययन अनुभव /कृती

पुढील प्रश्नांची उत्तरे सांगा.

१. इतिहास म्हणजे काय ?
२. इतिहासाची माहिती कशावरून मिळते ?
३. इतिहासाच्या साधनाचे प्रकार सांगा.

कृती करा

खालील चौकोनात दडलेली ऐतिहासिक साधनांची नावे शोधून लिहा.

ता	दं	त	क	था	र्च
री	म्र	चि	त्रे	रि	च
ख	क	प	डे	लो	ख
ब	ज्ञा	श्लो	ट	क	लि
आ	पो	वा	डे	गी	ते
शि	ला	ले	ख	ते	र

खालील साधनांचे भौतिक, लिखित व मौखिक साधने यांत वर्गीकरण करा.

ताम्रपट, लोककथा, मातीची भांडी, मणी, प्रवासवर्णने, ओवी, शिलालेख, पोवाडा, वैदिक साहित्य, स्तूप, नाणी, भजन, पुराणग्रंथ.

भौतिक साधने	लिखित साधने	मौखिक साधने
-----	-----	-----
-----	-----	-----
-----	-----	-----

३. तुम्हाला सापडलेल्या नाण्याची माहिती लिहा.
४. नकाशाच्या सहाय्याने राज्य व त्यांच्या राजधान्या शोधा.

स्वाध्याय व मूल्यमापन	१. वृत्तपत्रांचा इतिहास लेखनासाठीचा उपयोग सांगा. २. आधुनिक भारताच्या इतिहासात छायाचित्रांची उपयोगिता सांगा. ३. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांनी सुरु केलेली वृत्तपत्रे कोणती ?
अधिक सराव / कृती/ उपक्रम	१. पोवाडे, स्फुर्तीगीते ऐका व संग्रह करा. २. स्वातंत्र्य लढ्यातील प्रसिद्ध नेत्यांच्या छायाचित्रांचा संग्रह करा. ३. आगाखान पॅलेस विषयी आंतरजालाच्या मदतीने माहिती लिहा.

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे

सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course) : शैक्षणिक वर्ष- २०२२-२३

इयत्ता – नववी,विषय – सामाजिक शास्त्रे (इतिहास व राज्यशास्त्र)दिवस –३

<table>
<tr><td>क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">२. भारत : १९६० नंतरच्या घडामोडी</td></tr>
<tr><td>इ.९ वी अध्ययन निष्पत्ती / क्षमता</td><td colspan="2">भारताच्या स्वातंत्र्यानंतरच्या वाटचालीतील ऐतिहासिक घटनांचा क्रम योग्य पद्धतीने सांगता येणे.</td></tr>
<tr><td>इ.८ वी इतिहास क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">२ युरोप आणि भारत</td></tr>
<tr><td>सेतू बांधणी -इ.८ वी अध्ययन निष्पत्ती/क्षमता</td><td colspan="2">विविध स्त्रोत, विविध प्रदेशासाठी उपयोगात आणली गेलेली नामावली आणि त्या त्या काळात घडलेल्या ऐतिहासिक घटना यांच्या आधारे ‘आधुनिक कालखंड’, ‘मध्ययुगीन कालखंड’, आणि ‘ प्राचीन कालखंड’ यामधील फरक स्पष्ट करू शकतात.</td></tr>
<tr><td rowspan="3">एकात्मिक साध्यतेसाठी अध्ययन अनुभव /कृती</td><td>पुढील प्रश्नांची उत्तरे सांगा.</td><td>१. मागील इयत्तामध्ये आपण इतिहासाच्या पाठ्यपुस्तकातून कोणकोणत्या कालखंडाचा अभ्यास केला आहे ?
२. कोणता कालखंड प्रबोधन युग म्हणून ओळखला जातो ?
३. बायझनटाईन साम्राज्याची राजधानी कोणती होती ?</td></tr>
<tr><td>मदत घ्या.</td><td>इयत्ता ८ वी इतिहास व नागरिकशास्त्र क्रमिक पाठ्यपुस्तक</td></tr>
<tr><td>कृती करा</td><td>१. सोबत दिलेले छायाचित्र ओळखून त्याविषयी माहिती लिहा.

____
२. पुढील तक्ता पूर्ण करा.
<table><tr><th>दर्यावर्दी</th><th>कार्य</th></tr><tr><td>..................</td><td>आफ्रिकेच्या दक्षिण टोकापर्यंत पोहचला.</td></tr><tr><td>ख्रिस्तोफर कोलंबस</td><td>....................
....................</td></tr><tr><td>..................</td><td>भारताच्या पश्चिम किनाऱ्यावरील कालिकत बंदरात पोहचला.</td></tr></table></td></tr>
<tr><td>स्वाध्याय व मूल्यमापन</td><td colspan="2">१. युरोपीय देशांना नवीन मार्गांचा शोध घेणे का आवश्यक वाटले ?
२. १८ व्या व १९ व्या शतकातील कोणत्या घटनांमुळे हा कालखंड ‘क्रांतीयुग’ म्हणून ओळखला जातो ?</td></tr>
<tr><td>अधिक सराव / कृती/ उपक्रम</td><td colspan="2">१. आधुनिक कालखंडातील प्रसिद्ध चित्रकार, साहित्यिक यांच्या कार्याची माहिती आंतरजालाच्या मदतीने मिळावा.
२. शीख धर्मातील धर्मगुरुंची माहिती आंतरजालच्या मदतीने मिळवा.</td></tr>
</table>

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे

सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course): शैक्षणिक वर्ष- २०२२-२३

इयत्ता – नववी,विषय – सामाजिक शास्त्रे (नागरिकशास्त्र)दिवस –४

<table>
<tr><td>क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">१. महायुद्धोत्तर राजकीय घडामोडी
२. भारताच्या परराष्ट्र धोरणाची वाटचाल</td></tr>
<tr><td>इ.९ वी अध्ययन निष्पत्ती / क्षमता</td><td colspan="2">१. शस्त्रास्त्र स्पर्धेमुळे आंतरराष्ट्रीय शांततेचा धोका निर्माण होतो यांची जाणीव होते.
१. परराष्ट्र धोरणाचा अर्थ सांगता येणे.
२. परराष्ट्र धोरणाच्या उद्दिष्टांबाबद्दल आदर बाळगणे.
३. स्वतंत्र भारताचे परराष्ट्र धोरण विविध घटनांच्या सहायाने स्पष्ट करता येणे .</td></tr>
<tr><td>इ.८ वी ना.शास्त्र क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">१. भारताची संसद
२. संसदीय शासन पद्धतीची ओळख</td></tr>
<tr><td>सेतू बांधणी -इ.८ वी अध्ययन निष्पत्ती/ क्षमता</td><td colspan="2">१. भारताच्या संविधानाच्या संदर्भात आपल्या प्रदेशातील सामाजिक आणि राजकीय समस्यांचा अन्वयार्थ लावतात.
२. घटक राज्यशासन व केंद्रशासन यांत फरक करतात.
३. कायद्याच्या निर्मितीच्या प्रक्रियेचे वर्णन करतात.</td></tr>
<tr><td rowspan="3">एकात्मिक साध्यतेसाठी अध्ययन अनुभव /कृती</td><td>पुढील प्रश्नांची उत्तरे सांगा.</td><td>१. देशाचा कारभार ज्या नियमानुसार चालतो ते नियम कशात असतात.?
२. संविधान म्हणजे काय ?
३. संसदीय शासन पद्धती म्हणजे काय ?
४. शासन पद्धतीचे दोन प्रकार कोणते ?
५. संसदेची दोन सभागृहे कोणती ?</td></tr>
<tr><td>मदत घ्या.</td><td>इयत्ता ८ वी इतिहास व नागरिकशास्त्र क्रमिक पाठ्यपुस्तक</td></tr>
<tr><td>कृती करा</td><td>१.खालील तक्त्यातील माहिती पूर्ण करा.
<table>
<tr><th>अ.क्र</th><th>मंडळाचे नाव</th><th>कार्य</th></tr>
<tr><td>१</td><td>कायदे मंडळ</td><td></td></tr>
<tr><td>२</td><td>कार्यकारी मंडळ</td><td></td></tr>
<tr><td>३</td><td>न्यायमंडळ</td><td></td></tr>
</table>
२.फरक स्पष्ट करा .
<table>
<tr><th>लोकसभा</th><th>राज्यसभा</th></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
</table>
३.संसदीय शासन पद्धती आणि अध्यक्षीय शासन पद्धती फरक लिहा.
४.संसदीय शासनपद्धती आपण का स्वीकारली?</td></tr>
<tr><td>स्वाध्याय व मूल्यमापन</td><td colspan="2">१. जबाबदार शासन पद्धती म्हणजे काय?
२. भारतीय संसदीय शासन पद्धतीची वैशिष्टे स्पष्ट करा.
३. कायदा निर्मिती प्रक्रिया स्पष्ट करा.</td></tr>
<tr><td>अधिक सराव / कृती/ उपक्रम</td><td colspan="2">१. दूरदर्शन या राष्ट्रीय वाहिनीवरील लोकसभेच्या व राज्यसभेच्या कामकाजाचे थेट प्रेक्षपण पहा व त्याचे निरीक्षण लिहा.</td></tr>
</table>

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे

सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course) : शैक्षणिक वर्ष- २०२२-२३

इयत्ता – नववी ,विषय – सामाजिक शास्त्रे (नागरिकशास्त्र)दिवस –५

क्षेत्र/ प्रकरण नाव	३.भारताची सुरक्षा व्यवस्था	
इ.९ वी अध्ययन निष्पत्ती / क्षमता	१. भारतातील संरक्षण यंत्रणेचे स्वरुप समजून घेणे. २. लष्करी व निमलष्करी दलांच्या कार्यांचे वर्गीकरण करता येणे. ३. मानवी सुरक्षा ही संकल्पना स्पष्ट करता येणे. ४. अंतर्गत सुरक्षिततेविषयी असणाऱ्या आव्हानांची जाणीव असणे. ५. एखाद्या आव्हानाचा अभ्यास करून त्याची संशोधानपत्रिका तयार करता येणे.	
इ.८ वी ना.शास्त्र क्षेत्र/ प्रकरण नाव	३.केंद्रीय कार्यकारी मंडळ	
सेतू बांधणी -इ.८ वी अध्ययन निष्पत्ती/ क्षमता	१. राज्य /केंद्रशासित प्रदेशाच्या लोकसभेच्या मतदारसंघ नकाशात स्वतःच्या मतदार संघाचे स्थान निश्चित करून स्थानिक लोकप्रतिनिधीची नावे लिहितात. २. लोकसभेच्या निवडणूक प्रक्रियेचे वर्णन करतात.	
एकात्मिक साध्यतेसाठी अध्ययन अनुभव /कृती	पुढील प्रश्नांची उत्तरे सांगा.	१. देशाच्या सुरक्षेत प्रधानमंत्री यांची भूमिका काय? २. संघशासन म्हणजे काय? ३. देशाचे सर्वोच्य प्रमुख कोण असतात? ४. देशाचे प्रथम नागरिक कोण असतात? ५. लोकसभेच्या निवडणुका किती वर्षांनी होतात?
	मदत घ्या.	१ . इयत्ता ८ वी इतिहास व नागरिकशास्त्र क्रमिक पाठ्यपुस्तक.
	कृती करा	१. राष्ट्रपतींची निवड कशी होते ते विषद करा. २. प्रधानमंत्री कार्य सांगा.
स्वाध्याय व मूल्यमापन	१. संसद मंत्रिमंडळावर कशाप्रकारे नियंत्रण ठेवते? २. अविश्वास ठराव ही संकल्पना स्पष्ट करा. ३. प्रधानमंत्री आणि मंत्रिमंडळ यांची निवड व कार्य लिहा.	
अधिक सराव / कृती/ उपक्रम	१) भारतातील पंतप्रधानांच्या कालखंडानुसार योग्य क्रम लावा. 	

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे

सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course) : शैक्षणिक वर्ष- २०२२-२३

इयत्ता – नववी,विषय – सामाजिक शास्त्रे (इतिहास व राज्यशास्त्र)दिवस –६

<table>
<tr><td>क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">४. आर्थिक विकास</td></tr>
<tr><td>इ.९ वी अध्ययन निष्पत्ती / क्षमता</td><td colspan="2">भारतातील आर्थिक धोरणे काळानुसार बदलत गेली, हे स्पष्ट करता येणे.</td></tr>
<tr><td>इ.८ वी इतिहास क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">२. युरोप आणि भारत</td></tr>
<tr><td>सेतू बांधणी -इ.८ वी अध्ययन निष्पत्ती/ क्षमता</td><td colspan="2">ब्रिटीश ईस्ट इंडिया कंपनी ही सर्वाधिक बलशाली सत्ता कशी बनली हे स्पष्ट करतात.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">एकात्मिक साध्यतेसाठी अध्ययन अनुभव /कृती</td><td>पुढील प्रश्नांची उत्तरे सांगा</td><td>१. ब्रिटीश ईस्ट इंडिया कंपनीची स्थापना केव्हा झाली ?
२. ब्रिटीश ईस्ट इंडिया कंपनीची स्थापना करण्यात का आली?</td></tr>
<tr><td>कृती करा</td><td>ब्रिटीश ईस्ट इंडिया कंपनीचा भारतातील साम्राज्यवाद पुढील कालरेषा दाखवा.
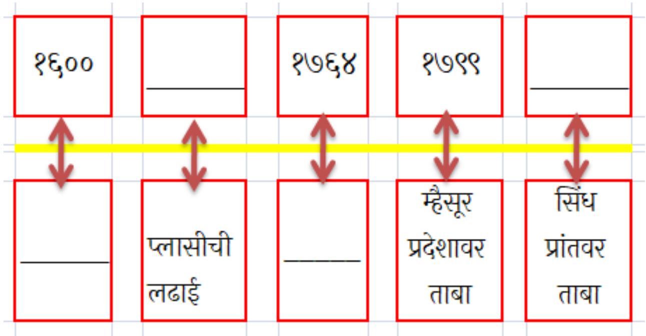
</td></tr>
<tr><td>मदत घ्या.</td><td colspan="2">इयत्ता ८ वी इतिहास व नागरिकशास्त्र क्रमिक पाठ्यपुस्तक.</td></tr>
<tr><td>स्वाध्याय व मूल्यमापन</td><td colspan="2">१. सिंध प्रांतावर इंग्रजांनी ताबा का मिळविला ?
२. पहिल्या शीख-इंग्रज युद्धात शिखांचा पराभव का झाला ?
३. ब्रिटीश ईस्ट इंडिया कंपनीने भारतात सत्तेचा पाया दृढ कसा केला ?</td></tr>
<tr><td>अधिक सराव / कृती/ उपक्रम</td><td colspan="2">१. आंतरजालाच्या मदतीने ब्रिटीश ईस्ट इंडिया कंपनीची माहिती मिळवा.</td></tr>
</table>

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे

सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course) : शैक्षणिक वर्ष- २०२२-२३

इयत्ता – नववी,विषय – सामाजिक शास्त्रे (इतिहास व राज्यशास्त्र)दिवस –७

<table>
<tr><td>क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">४. आर्थिक विकास</td></tr>
<tr><td>इ.९ वी अध्ययन निष्पत्ती / क्षमता</td><td colspan="2">भारतातील आर्थिक धोरणे काळानुसार बदलत गेली, हे स्पष्ट करता येणे.</td></tr>
<tr><td>इ.८ वी इतिहास क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">३. ब्रिटीश सत्तेचे परिणाम   ७. असहकार चळवळ</td></tr>
<tr><td>सेतू बांधणी -इ.८ वी अध्ययन निष्पत्ती/ क्षमता</td><td colspan="2">विविध प्रदेशातील ब्रिटीश कृषी धोरणांमधील फरक स्पष्ट करून सांगतात. उदा.निळीचा उठाव</td></tr>
<tr><td rowspan="2">एकात्मिक साध्यतेसाठी अध्ययन अनुभव /कृती</td><td>पुढील प्रश्नांची उत्तरे सांगा.</td><td>१. भारतातील प्रमुख व्यवसाय कोणता ?
२. शेती क्षेत्राशी निगडीत असणारे व्यवसाय कोणते ?
३. खरीप पिके व नगदी पिके यातील फरक सांगा.</td></tr>
<tr><td>कृती करा</td><td>१. संकल्पना चित्र पूर्ण करा.
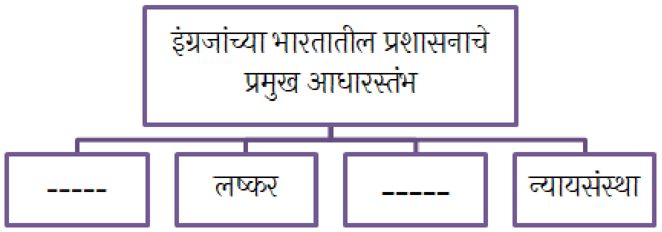

२. पुढील तक्ता पूर्ण करा.
<table>
<tr><th>व्यक्ती</th><th>कार्य</th></tr>
<tr><td>लॉर्ड कॉर्नवालीस</td><td>------------</td></tr>
<tr><td>-----------</td><td>सतीबंदीचा कायदा</td></tr>
<tr><td>लॉर्ड डलहौसी</td><td>------------</td></tr>
<tr><td>------------</td><td>‘एशियाटिक सोसायटी ऑफ बंगाल’ ची स्थापना</td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td>मदत घ्या.</td><td colspan="2">इयत्ता ८ वी इतिहास व नागरिकशास्त्र क्रमिक पाठ्यपुस्तक.</td></tr>
<tr><td>स्वाध्याय व मूल्यमापन</td><td colspan="2">१. इंग्रजांनी उत्पन्न वाढवण्यासाठी जमीन महसूल पद्धतीत कोणते महत्त्वाचे बदल केले ?
२. महात्मा गांधीनी चंपारण्य सत्याग्रह का केला ?
३. जमीन महसूल व्यवस्थेचे परिणाम लिहा.
४. गांधीजीनी असहकार चळवळ स्थगित का केली ?</td></tr>
<tr><td>अधिक सराव / कृती/ उपक्रम</td><td colspan="2">स्वातंत्र्यानंतरच्या काळात शेतीच्या क्षेत्रात झालेल्या बदलाची माहिती लिहा.</td></tr>
</table>

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे

सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course) : शैक्षणिक वर्ष- २०२२-२३

इयत्ता – नववी ,विषय – सामाजिक शास्त्र (इतिहास व राज्यशास्त्र)दिवस –८

<table>
<tr><td>क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">४. आर्थिक विकास</td></tr>
<tr><td>इ.९ वी अध्ययन निष्पत्ती / क्षमता</td><td colspan="2">जागतिकीकरणामुळे आलेल्या आर्थिक सुधारणांच्या परिणामांचा आढावा घेता येणे.</td></tr>
<tr><td>इ.८ वी इतिहास क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">३. ब्रिटीश सत्तेचे परिणाम</td></tr>
<tr><td>सेतू बांधणी -इ.८ वी अध्ययन निष्पत्ती/ क्षमता</td><td colspan="2">ब्रिटीश सत्तेच्या काळात प्राचीन, नागरी व व्यापारी केंद्रे आणि हस्तव्यवसायावर आधारित उद्योग लयाला जाऊन नवीन व्यापारी केंद्रे आणि उद्योगधंदे विकसित कसे झाले या गोष्टीचे विश्लेषण करतात.</td></tr>
<tr><td rowspan="3">एकात्मिक साध्यतेसाठी अध्ययन अनुभव /कृती</td><td>पुढील प्रश्नांची उत्तरे सांगा.</td><td>१. प्राचीन भारताचा व्यापार कोणकोणत्या देशांशी चालत असे ?
२. प्राचीन काळात भारतातील कोणकोणत्या वस्तूंना युरोपात मागणी होती ?
३. ब्रिटीशपूर्व काळात भारतात कोणते व्यवसाय चालत होते ?</td></tr>
<tr><td>मदत घ्या.</td><td>इयत्ता ८ वी इतिहास व नागरिकशास्त्र क्रमिक पाठ्यपुस्तक.</td></tr>
<tr><td>कृती करा</td><td>१. पुढील तक्ता तयार करा.

क्र.	इ.स.	ठिकाण	उद्योग
१	१८५३	मुंबई	पहिली कापड गिरणी
२.	१८५५	-----	पहिली तागाची गिरणी
३.	१९०७	जमशेदपूर	---------------

२. संकल्पना चित्र पूर्ण करा.

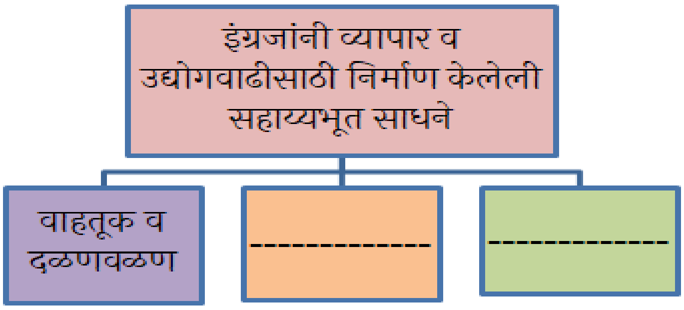
</td></tr>
<tr><td>स्वाध्याय व मूल्यमापन</td><td colspan="2">१. भांडवलशाहीचा भारतीय उद्योग क्षेत्रावर कोणता परिणाम झाला ?
२. भारतातील जुन्या उद्योगधंद्यांचा ऱ्हास होण्याची कारणे कोणती ?
३. शेतीचे व्यापारीकरण म्हणजे काय?</td></tr>
<tr><td>अधिक सराव / कृती/ उपक्रम</td><td colspan="2">१. आधुनिक भारतात विकसित झालेल्या उद्योग-व्यवसायाविषयी माहिती मिळवा.
२. ब्रिटिशांनी केलेल्या वाहतूक व दळणवळण यामधील सुधारणा विषयी माहिती मिळवा.</td></tr>
</table>

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे

सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course) : शैक्षणिक वर्ष- २०२२-२३

इयत्ता – नववी,विषय – सामाजिक शास्त्रे (इतिहास व राज्यशास्त्र)दिवस –९

क्षेत्र/ प्रकरण नाव		६. महिला व दुर्बल घटकांचे सक्षमीकरण (इतिहास) ६.आंतरराष्ट्रीय समस्या (राज्यशास्त्र)
इ.९ वी अध्ययन निष्पत्ती / क्षमता		१. पर्यावरण ऱ्हास ही एक जागतिक समस्या आहे ही जाणीव विकसित होणे. २. समाजातील दुर्बल घटकांच्या विकासासाठीचे विविध प्रयत्न व त्यांचे महत्त्वओळखणे.
इ.८ वी इतिहास क्षेत्र/ प्रकरण नाव		४. १८५७ चा स्वातंत्र्यलढा, ८. सविनय कायदेभंग चळवळ
सेतू बांधणी -इ.८ वी अध्ययन निष्पत्ती/ क्षमता		१. एकोणविसाव्या शतकातील आदिवासी समाजाच्या रचना आणि त्यांचे पर्यावरणाशी असलेले नाते यांचे वर्णन करतात. २. आदिवासी समाजाच्या संदर्भातील ब्रिटीशांच्या प्रशासकीय धोरणांचे स्पष्टीकरण देतात.
एकात्मिक साध्यतेसाठी अध्ययन अनुभव /कृती	पुढील प्रश्नांची उत्तरे सांगा.	१. आदिवासी म्हणजे काय ? २. आदिवासांच्या उदरनिर्वाहाचे साधन कोणते होते ? ३. भारतात कोणकोणत्या राज्यात आदिवासी समाज आढळतो ?
	मदत घ्या.	इयत्ता ८ वी इतिहास व नागरिकशास्त्र क्रमिक पाठ्यपुस्तक.
	कृती करा	१. सोबतचे छायाचित्र ओळखा. ----------------------------------- २. महाराष्ट्रात कोणत्या ठिकाणी आदिवासींनी जंगल सत्याग्रह केला ? ३. सविनय कायदेभंग आंदोलनाची पुढील कालरेषा पूर्ण करा. 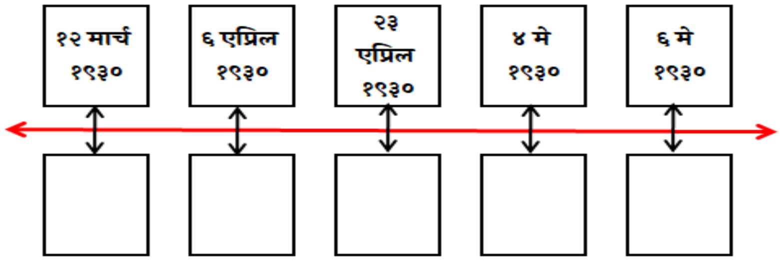
स्वाध्याय व मूल्यमापन		१. आदिवासींनी इंग्रजाविरुद्ध केलेल्या उठावाबाबत माहिती लिहा. २. शासनाने आदिवासी जमातींच्या विकासासाठी कोणकोणत्या योजना आखल्या आहेत ? ३. ओरिसातील पाईकानी इंग्रजाविरुद्ध उठाव का केला ?
अधिक सराव / कृती/ उपक्रम		१. महाराष्ट्रातील आदिवासी जमातीच्या नावांची यादी आंतरजालाच्या मदतीने तयार करा. २. बिरसा मुंडा यांच्या कार्याविषयी माहिती मिळवा.

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे

सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course) : शैक्षणिक वर्ष- २०२२-२३

इयत्ता – नववी,विषय – सामाजिक शास्त्रे (नागरिकशास्त्र)दिवस –१०

<table>
<tr><td>क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">६ .आंतरराष्ट्रीय समस्या</td></tr>
<tr><td>इ.९ वी अध्ययन निष्पत्ती / क्षमता</td><td colspan="2">१. मानवी हक्क जगातील प्रत्येक माणसाला प्राप्त होतात हा विचार विकसितहोणे.
२. भारतीय संविधान व कायदे यांद्वारे मानवी हक्कांचे संरक्षण कसे होते हे जाणूनघेणे.
१. पर्यावरण ऱ्हास ही एक जागतिक समस्या आहे ही जाणीव विकसित होणे.
२. निर्वासित म्हणजे कोण हे स्पष्ट करता येणे.</td></tr>
<tr><td>इ.८ वी ना.शास्त्र क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">६ .नोकरशाही</td></tr>
<tr><td>सेतू बांधणी -इ.८ वी अध्ययन निष्पत्ती/क्षमता</td><td colspan="2">महाराष्ट्रातील शासनयंत्रणेचे स्वरुप स्पष्ट करतात.</td></tr>
<tr><td rowspan="3">एकात्मिक साध्यतेसाठी अध्ययन अनुभव /कृती</td><td>पुढील प्रश्नांची उत्तरे सांगा.</td><td>१. तुम्हाला माहित असलेल्या सनदी अधिकाऱ्यांची नावे सांगा.
२. शासनाच्या धोरणाची प्रत्यक्ष कार्यवाही कोण करत?
३. IAS म्हणजे काय?
४. भारतात सनदी सेवांचे किती प्रकार आहेत?</td></tr>
<tr><td>मदत घ्या.</td><td>इयत्ता ८ वी इतिहास व नागरिकशास्त्र क्रमिक पाठ्यपुस्तक</td></tr>
<tr><td>कृती करा</td><td>१.सनदी सेवांचे प्रकार सांगा.<table><tr><td>------</td><td>केंद्रीय सेवा</td><td>---------</td></tr><tr><td>उदा.-----</td><td>उदा.-------</td><td>उदा.गटविकास अधिकारी ,तहसीलदार</td></tr></table></td></tr>
<tr><td>स्वाध्याय व मूल्यमापन</td><td colspan="2">१.भारतातील नोकरशाहीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
२.खात्याचा कारभार कार्यक्षमतेने चालवण्यामागील मंत्री व सनदी सेवकांची भूमिका स्पष्ट करा.</td></tr>
<tr><td>अधिक सराव / कृती/ उपक्रम</td><td colspan="2">१. महाराष्ट्र राज्यातील नामवंत सनदी अधिकाऱ्यांची माहिती मोबाईलच्या माध्यमातून गोळा करा.
२. एखाद्या सनदी अधिकाऱ्याच्या कार्याबाबत माहिती लिहा.</td></tr>
</table>

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे

सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course) : शैक्षणिक वर्ष- २०२२-२३

इयत्ता – नववी ,विषय – सामाजिक शास्त्रे (इतिहास व राज्यशास्त्र)दिवस –११

<table>
<tr><td>क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">६. महिला व अन्य दुर्बल घटकांचे सक्षमीकरण</td></tr>
<tr><td>इ.९ वी अध्ययन निष्पत्ती / क्षमता</td><td colspan="2">समाजातील दुर्बल घटकांच्या विकासासाठीचे विविध प्रयत्न व त्यांचे महत्त्व ओळखणे.</td></tr>
<tr><td>इ.८ वी इतिहास क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">९.सामाजिक व धार्मिक प्रबोधन ११. समतेचा लढा</td></tr>
<tr><td>सेतू बांधणी -इ.८ वी अध्ययन निष्पत्ती/ क्षमता</td><td colspan="2">जातीव्यवस्था, स्त्रियांचे स्थान, विधवांचा पुनर्विवाह, बालविवाह, सामाजिक सुधारणा आणि या प्रश्नांच्या संदर्भातील ब्रिटीश धोरणे आणि कायदे यांचे विश्लेषण करतात.</td></tr>
<tr><td rowspan="3">एकात्मिक साध्यतेसाठी अध्ययन अनुभव /कृती</td><td>पुढील प्रश्नांची उत्तरे सांगा.</td><td>१. स्वातंत्र्यपूर्व काळात भारतीय समाजात विषमता का निर्माण झाली ?
२. स्वातंत्र्यपूर्व काळात भारतीय समाजातील स्त्रीयांच्या कोणत्या समस्या होत्या?
३. भारतीय समाजातील अनिष्ठ रूढी,परंपरा नष्ट करण्यासाठी कोणकोणत्या समाजसुधारकांनी कार्य केले ?
४. समाजात जनजागृती करण्यासाठी कोणत्या माध्यमाचा वापर केला ?</td></tr>
<tr><td>मदत घ्या.</td><td>इयत्ता ८ वी इतिहास व नागरिकशास्त्र क्रमिक पाठ्यपुस्तक</td></tr>
<tr><td>कृती करा</td><td>१. खालील तक्ता पूर्ण करा.
<table><tr><th>क्र.</th><th>व्यक्तीचे नाव</th><th>केलेले कायदे</th></tr><tr><td>१.</td><td>लॉर्ड विल्यम बेंटिक</td><td>--------------</td></tr><tr><td>२.</td><td>लॉर्ड डलहौसी</td><td>--------------</td></tr></table>२. संकल्पना चित्र पूर्ण करा.
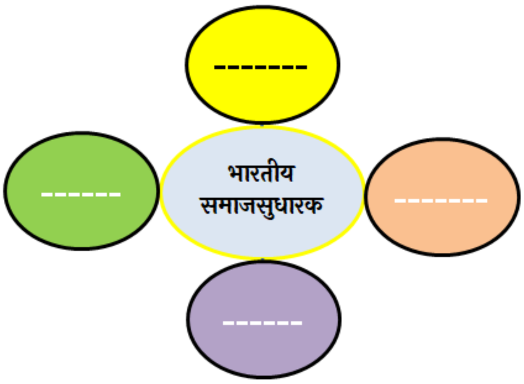
</td></tr>
<tr><td>स्वाध्याय व मूल्यमापन</td><td colspan="2">१. रा.छ.शाहू महाराजांनी जातीव्यवस्था नष्ट करण्यासाठी कोणते प्रयत्न केले ?
२. स्त्रियांच्या समस्या सोडविण्यासाठी समाजसुधारकांनी कोणते प्रयत्न केली ?
३. स्वातंत्र्यपूर्व काळात भारतीय समाजात कोणते दोष होते ?</td></tr>
<tr><td>अधिक सराव / कृती/ उपक्रम</td><td colspan="2">१. छत्रपती शाहू महाराज शताब्दी निमित्त आयोजित केलेल्या एखाद्या उपक्रमाविषयी माहिती लिहा.
२. स्त्री समाजसुधारकांविषयी आंतरजालच्या सहाय्याने माहिती संग्रहित करा.</td></tr>
</table>

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे

सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course) : शैक्षणिक वर्ष- २०२२-२३

इयत्ता – नववी ,विषय – सामाजिक शास्त्रे (इतिहास व राज्यशास्त्र)दिवस –१२

<table>
<tr><td>क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">५. शैक्षणिक वाटचाल</td></tr>
<tr><td>इ.९ वी अध्ययन निष्पत्ती / क्षमता</td><td colspan="2">भारतीय शिक्षण प्रणालीच्या विकासाचे टप्पे सांगता येणे.</td></tr>
<tr><td>इ.८ वी इतिहास क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">३. ब्रिटीश सत्तेचे परिणाम ५. सामाजिक व धार्मिक प्रबोधन</td></tr>
<tr><td>सेतू बांधणी -इ.८ वी अध्ययन निष्पत्ती/क्षमता</td><td colspan="2">भारतातील नवीन शिक्षणव्यवस्थेचे संस्थात्मिकरण कसे झाले हे स्पष्ट करतात.</td></tr>
<tr><td rowspan="3">एकात्मिक साध्यतेसाठी अध्ययन अनुभव /कृती</td><td>पुढील प्रश्नांची उत्तरे सांगा.</td><td>१. प्राचीन भारतातील विद्यापीठांची नावे सांगा.
२. मुलींसाठी पहिली शाळा कोणी सुरु केली ?
३. शैक्षणिक क्षेत्रात कोणकोणत्या समाजसुधारकांनी कार्य केले ?</td></tr>
<tr><td>मदत घ्या.</td><td>इयत्ता ८ वी इतिहास व नागरिकशास्त्र क्रमिक पाठ्यपुस्तक</td></tr>
<tr><td>कृती करा</td><td>१. संकल्पना चित्र पूर्ण करा.

२. तक्ता पूर्ण करा.
<table><tr><th>क्र.</th><th>विचारवंत</th><th>संस्था</th></tr><tr><td>१.</td><td>राजा राममोहन रॉय</td><td>-------------</td></tr><tr><td>२.</td><td>महर्षी धोंडो केशव कर्वे</td><td>अनाथ बालिकाश्रम</td></tr><tr><td>३.</td><td>रमाबाई रानडे</td><td>-----------</td></tr><tr><td>४.</td><td>सर सय्यद अहमद खान</td><td>मोहम्मदन अँग्लो ओरिएंटल कॉलेज</td></tr></table>
३. नवशिक्षितांमध्ये कोणती नवीन जाणीव निर्माण झाली ?</td></tr>
<tr><td>स्वाध्याय व मूल्यमापन</td><td colspan="2">१. इंग्रजांनी भारतीयांना इंग्रजी शिक्षण देण्यास का सुरुवात केली ?
२. नव्या शिक्षणाद्वारे भारतीयांना कोणत्या गोष्टींची ओळख झाली ?
३. इंग्रजी शिक्षणातून कोणत्या सामाजिक संस्था निर्माण झाल्या ?</td></tr>
<tr><td>अधिक सराव / कृती/ उपक्रम</td><td colspan="2">१. ब्रिटीशांनी केलेल्या शिक्षण सुधारणांची सचित्र माहिती तयार करा.
२. स्त्री शिक्षण विषयक कार्य केलेल्या समाजसुधारकांच्या छायाचित्रांचा संग्रह करा.</td></tr>
</table>

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे

सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course) : शैक्षणिक वर्ष- २०२२-२३

इयत्ता – नववी ,विषय – सामाजिक शास्त्रे (इतिहास व राज्यशास्त्र)दिवस –१३

<table>
<tr><td>क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">७. विज्ञान व तंत्रज्ञान</td></tr>
<tr><td>इ.९ वी अध्ययन निष्पत्ती / क्षमता</td><td colspan="2">स्वातंत्र्योत्तर भारतातील विज्ञान व तंत्रज्ञानातील प्रगतीची उदाहरणे सांगता येणे.</td></tr>
<tr><td>इ.८ वी इतिहास क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">५.सामाजिक व धार्मिक प्रबोधन, ६. स्वातंत्र्य चळवळीच्या युगास प्रारंभ ७.असहकार चळवळ, ८ सविनय कायदेभंग चळवळ, १० सशस्त्र क्रांतिकारी चळवळ,११. समतेचा लढा.</td></tr>
<tr><td>सेतू बांधणी -इ.८ वी अध्ययन निष्पत्ती/</td><td colspan="2">राष्ट्रउभारणीच्या प्रक्रियेतील ठळक घटकांचे विश्लेषण करतात.</td></tr>
<tr><td rowspan="3">एकात्मिक साध्यतेसाठी अध्ययन अनुभव /कृती</td><td>पुढील प्रश्नांची उत्तरे सांगा.</td><td>१. स्वातंत्र्यपूर्व काळात भारतात कोणती संस्थाने होती ?
२. स्वातंत्र्य लढ्यातील व्यक्तींची नावे सांगा.
३. भारतात सध्या किती घटक राज्ये आहेत ?</td></tr>
<tr><td>मदत घ्या.</td><td>इयत्ता ८ वी इतिहास व नागरिकशास्त्र क्रमिक पाठ्यपुस्तक</td></tr>
<tr><td>कृती करा</td><td>१. तक्ता पूर्ण करा.
<table>
<tr><th>क्र.</th><th>क्रांतिकारी संघटना</th><th>क्रांतिकारक</th></tr>
<tr><td>१</td><td>अभिनव भारत संघटना</td><td>--------------</td></tr>
<tr><td>२</td><td>अनुशिलन समिती</td><td>--------------</td></tr>
<tr><td>३</td><td>इंडिया हाउस</td><td>--------------</td></tr>
<tr><td>४</td><td>गदर संघटना</td><td>--------------</td></tr>
<tr><td>५</td><td>हिंदुस्थान सोशलिस्ट रिपब्लिकन असोसिएशन</td><td>--------------</td></tr>
</table>
२. तक्ता पूर्ण करा.
<table>
<tr><th>क्र.</th><th>मवाळ नेते</th><th>जहाल नेते</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
</table>
३.संकल्पना चित्र पूर्ण करा.
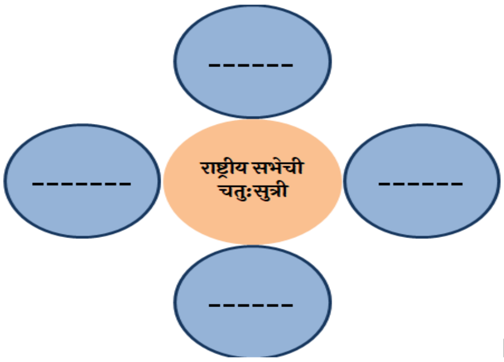

</td></tr>
<tr><td>स्वाध्याय व मूल्यमापन</td><td colspan="2">१. नेताजी सुभाषचंद्र बोस यांचे स्वातंत्र्यलढ्यातील योगदान स्पष्ट करा.
२. भारतातील हैद्राबाद संस्थानांचे विलीनीकरण कसे झाले ?
३. राष्ट्रीय सभेच्या स्थापनेची उद्दिष्टे लिहा.</td></tr>
<tr><td>अधिक सराव / कृती/ उपक्रम</td><td colspan="2">आंतरजालाच्या मदतीने राष्ट्रीय सभेच्या अधिवेशनाची माहिती घ्या.</td></tr>
</table>

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे

सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course) : शैक्षणिक वर्ष- २०२२-२३

इयत्ता – नववी ,विषय – सामाजिक शास्त्रे (नागरिकशास्त्र)दिवस –१४

क्षेत्र/ प्रकरण नाव	४.संयुक्त राष्ट्रे	
इ.९ वी अध्ययन निष्पत्ती / क्षमता	१. संयुक्त राष्ट्रे ही एक महत्त्वाची जागतिक संघटना असल्याचे सांगता येणे. २. संयुक्त राष्ट्रे शांतता रक्षण करतात हे विषद करणे. ३. सर्व राष्ट्रांच्या विकासासाठी शांतता आवश्यक असते,यांची जाणीव विकसित होणे. ४. संयुक्त राष्ट्राच्या सुरक्षा परिषदेत बदल होण्याविश्यीची गरज स्पष्ट करता येणे.	
इ.८ वी ना.शास्त्र क्षेत्र/ प्रकरण नाव	४.भारतातील न्यायव्यवस्था	
सेतू बांधणी -इ.८ वी अध्ययन निष्पत्ती/ क्षमता	काही महत्त्वाचे न्यायालयीन निर्णय सांगून त्याआधारे भारतातील न्यायालयीन व्यवस्थेचे कार्य स्पष्ट करतात.	
एकात्मिक साध्यतेसाठी अध्ययन अनुभव /कृती	पुढील प्रश्नांची उत्तरे सांगा.	१. कायद्याची निर्मिती कोण करते? २. आपल्यावर अन्याय झाला तर आपण न्याय कुठे मागतो? ३. भारतात न्यायव्यवस्था कशा स्वरुपाची आहे? ४. न्यायाधीशाची नेमणूक कोण करत?
	मदत घ्या.	१. इयत्ता ८ वी इतिहास व नागरिकशास्त्र पाठ्यपुस्तक
	कृती करा	पुढील तक्ता पूर्ण करा. 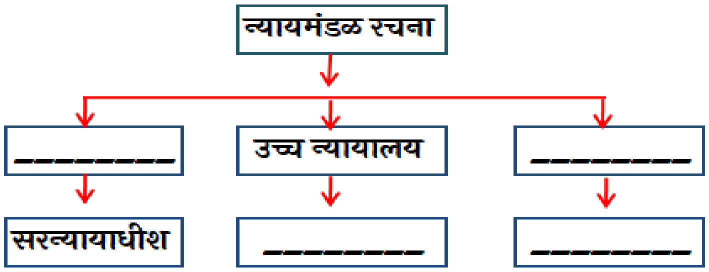
स्वाध्याय व मूल्यमापन	१. समाजात कायद्याची गरज का असते? २. भारतात न्यायमंडळ स्वतंत्र ठेवण्यासाठी कोणत्या तरतुदी आहेत? ३. दिवाणी व फौजदारी कायदा स्पष्ट करा. ४. सर्वोच्च न्यायालयाचे कार्य स्पष्ट करा.	
अधिक सराव / कृती/ उपक्रम	googal च्या माध्यमातून भारतात FIR कसा दाखल केला जातो ते समजून घ्या.	

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे

सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course) : शैक्षणिक वर्ष- २०२२-२३

इयत्ता – नववी,विषय – सामाजिक शास्त्रे (राज्यशास्त्र)दिवस –१८

<table>
<tr><td>क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">५.भारत व अन्य देश</td></tr>
<tr><td>इ.९ वी अध्ययन निष्पत्ती / क्षमता</td><td colspan="2">१. भारताचे भौगोलिक स्थान व त्याचा भारताच्या अंतर्गत व परराष्ट्र धोरणावर होणारा परिणाम स्पष्ट करता येणे.
२. शेजारी देशांशी मैत्रीपूर्ण संबध असावेत हा विचार दृढ होणे.
३. प्रादेशिक सहकार्यासाठी असलेल्या संघटना विषयी कारणमीमांसा करणे.
४. भारत व अन्य देश यांच्यातील आर्थिक व व्यापारी संबधात होत असलेल्या बदलांची आढावा घेता येणे.</td></tr>
<tr><td>इ.८ वी ना.शास्त्र क्षेत्र/ प्रकरण नाव</td><td colspan="2">५.राज्यशासन</td></tr>
<tr><td>सेतू बांधणी -इ.८ वी अध्ययन निष्पत्ती/क्षमता</td><td colspan="2">पाणी,सार्वजनिक स्वच्छता, रस्ते,वीज इत्यादी सार्वजनिक सुविधा पुराव्यातील शासनाची भूमिका ओळखतात व या सेवांच्या उपलब्धतेची दखल घेतात.</td></tr>
<tr><td rowspan="3">एकात्मिक साध्यतेसाठी अध्ययन अनुभव /कृती</td><td>पुढील प्रश्नांची उत्तरे सांगा.</td><td>१. भारतात एकूण किती घटक राज्य आहेत?
२. भारतात कोणकोणती विविधता आहे?
३. भारतात किती राज्यात विधिमंडळ आहे?
४. महाराष्ट्रातील विधान परिषद सदस्य संख्या किती आहे?</td></tr>
<tr><td>मदत घ्या.</td><td>१. इयत्ता ८ वी इतिहास व नागरिकशास्त्र क्रमिक पाठ्यपुस्तक.</td></tr>
<tr><td>कृती करा</td><td>१.पुढील तक्ता पूर्ण करा.
<table><tr><td>सभागृहे</td><td>कार्यकाल</td><td>सदस्य संख्या</td><td>निवडणुकीचे स्वरुप</td><td>प्रमुख</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>२.तुमच्या जिल्ह्यात असलेल्या विधान परिषद सदस्यांची नावे लिहा.</td></tr>
<tr><td>स्वाध्याय व मूल्यमापन</td><td colspan="2">१. खाते वाटप करताना मुख्यमंत्र्यांना कोणत्या बाबींचा विचार करावा लागतो?
२. संविधानाने भारतासाठी संघराज्य व्यवस्था का स्विकारली?
३. टीपा लिहा.१. विधानसभा २.विधान परिषद
४. राज्यपालांना कोणकोणते अधिकार असतात ?</td></tr>
<tr><td>अधिक सराव / कृती/ उपक्रम</td><td colspan="2">३. १९६० पासूनचे महाराष्ट्रातील मुख्यमंत्री - नावे लिहा.
४. महाराष्ट्र शासनाच्या अधिकृत संकेतस्थळास भेट देऊन मंत्री व त्यांचा खात्याचा कारभार याविषयी माहिती मिळवा.</td></tr>
</table>

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र पुणे

सेतू अभ्यासक्रम (Bridge Course) : शैक्षणिक वर्ष- २०२२-२३

इयत्ता – नववी ,विषय – सामाजिक शास्त्रे (इतिहास व राज्यशास्त्र)

तज्ज्ञ शिक्षक

1) **श्री. संजय शामराव कुरणे**
न्यू इंग्लिश स्कूल ॲण्ड ज्युनिअर कॉलेज, अब्दुललाट
ता. शिरोळ,जि. कोल्हापूर.
Email- sanjay4skurane@gmail.com
मोबाईल– 9960788030
Whats app 9146891516

२) **श्री. महालिंग शिवलिंग स्वामी**
शिरोली हायस्कूल,शिरोली (पुलाची),
ता.हातकणंगले,जि.कोल्हापूर.416122.
Email-msswami5970@gmail.com
मोबाईल 9850896174

३) सौ.स्मितासंजीवकुमार निटवे.
एम. जी. शहा विद्यामंदिर व ज्युनिअर कॉलेज, बाहुबली.
ता.हातकणंगले,जि.कोल्हापूर.
Email-smitasnitave@gmail.com
मोबाईल8788511922

४) सौ. रोहिणी विजय परीट
व्यंकटराव हायस्कूल,इचलकरंजी,
ता.हातकणंगले,जि.कोल्हापूर.
Email-rohiniapoorva@gmail.com
मोबाईल 9370481280